

พระนอนหินทรายสร้างในสมัยทวารวดี พ.ศ. ๑๒๐๐ ณ วัดธรรมจักรเสมาราม ตำบลเสมา อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ถ่ายเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๖, เวลา ๑๒:๒๙:๐๐ น.

พระตถาคตนิรพพาน

ยังมีในกาลคาบหนึ่ง **หมู่ง้วน**¹ ก็มาถึงแก่สัพพัญญูเจ้า จึงถามว่า
ดูราอาณน **วิหาน**² หลังเก่า **อยุคอชา**³ ก่อนตีปจจา
เจ้าอาณนจึงกล่าวว่า ปุกใหม่อยู่ที่ก็ข้าแล สัพพัญญูเจ้าจึงว่า พระตถาคตจักนิพพานแลเมืองใดยัง
แคว้นใหญ่นั้นจา เจ้าอาณนจึงว่า **เมืองราชคิ**⁴ ใหญ่ก็ข้าแล

พระเจ้าจึงกล่าว พระตถาคตจักนิพพานใน **เมืองกุสินาราย**⁵ เหตุว่า (ยัง) ไปได้มีมิตตา (เมตตา) ยัง
พรม⁶ ผู้นิ่งหั้นแล เมืองอันนี้มีพรมผู้นิ่งชื่อว่า **โสทธิพรม**แล ได้เอา **หย้า**⁷ คาเชียวแปดกำมาปูให้พระ
ตถาคตนั่ง ลวดเกิดเป็นแท่นแก้วจึงได้ตรัสผญา**สัพพัญญุตญาณ ๒/๕/๒ (สุ)** แท้ดีหลีแล

เมื่อพระตถาคตได้เป็น **พระยาสุทธีสมมหาจักกวัตติราช** เป็นใหญ่ในเป็น (เมือง) อันนี้ **กงจักรแล**
แก้วมณีโชติยังเห็น เมืองอันนี้หากเป็นที่นิพพานแห่งพระเจ้าทั้งหลาย ในหว่างไม้ฮังหั้นแลไม้ทั้งหลาย (ต้น)
ใดก็ดี ว่าพระตถาคตนิพพานไปแล้ว

ปุคละผู้ใด ได้ยังคิดฮอดอันพระตถาคตได้บรโพน (บริโภค) นั้น เอา**ต้นไม้ฮัง**นั้นมาสร้างพุทธชูปกั
ประเสียดนัก เหตุว่าไม้ ๒ ต้นนี้ พระตถาคตได้ **บรโพน**⁸ เป็นอันประเสียดแล พระเจ้ากล่าวท่อนั้นแล้ว สันยังหมู
ง้วน จึงไปเมืองกุสินาราย **ฮาก**⁹ ออกเป็นเลือด

เจ้าอาณนไปเอาน้ำมาให้สัน ก็เกิดเป็นขุ่นเป็นตมเสียชู่แห่ง เจ้าจึงให้ว่า ผู้เข้าไปเอาน้ำที่ใดมาให้สันก็
ขุ่นเสีย ผู้เข้าจักเข้าไปหาอันใหม่ก่อน สัพพัญญูเจ้าจึงว่า อย่าได้ไปเอาเทิน แม่นว่าท่านไปเอาที่ใด น้ำอันใสแต่
ก่อนนั้น ก็จักขุ่นเป็นตมสิ่งเดียว **๒/๖/๑** นั้นแล

ดูราอาณน เมื่อชาติติก่อนพุน พระตถาคตได้เป็นพ่อค้าเกวียน จัวแคมทางอยากน้ำนำอันใสมีที่ไก
(ไกล) น้ำอันขุ่นมีที่ไก (ใกล้) **คำค้ำ**¹⁰ มี ฟาวย่ายเกวียนไปจุงจัวไปให้กินน้ำอันขุ่นแกมตม **เวณ** (เวร) อันนั้น
ไปหมดก็มาช้ำบัดนี้แล

แต่ไปไสยาสน์ในหว่างไม้ฮังหั้น พระยาอินทาก็ลงมาเกิดคารวะ พระเจ้าสั่งพระยาอินทาไว้ว่า ท่าน
อย่าได้ปะ (ปละ) **ไชยยะกุมมาน** ผู้เข้าจักไหลไปจอด **เมืองลงกา** นั้นเสียเทิน พระเจ้าเล่าสั่งเจ้าอาณนว่า **ธัมม**

1 หมายถึง สุกกรเมื่อเมา/อาหารเป็นพิษ

2 วิหาร-ผู้ปรีวรรต

3 ต้นฉบับเขียน “อยุคอชา” ขุดชา เป็นคำโบราณ ซึ่งน่าจะหมายถึง รักษา, ซ่อมแซม, ปฏิสังขรณ์ ความหมายคล้าย “เยียวยา” -ผู้ปรีวรรต

4 เมืองราชคฤห์-ผู้ปรีวรรต

5 เมืองกุสินารา-ผู้ปรีวรรต

6 พรหมณ์-ผู้ปรีวรรต

7 หย้า-ผู้ปรีวรรต

8 บริโภค-ผู้ปรีวรรต

9 หมายถึง ราก, อาเจียน

10 ความเกียจค้าน-ผู้ปรีวรรต

แปดหมื่นสี่พันชั้น¹¹ อันพระตถาคตได้เทศสนาไว้แก่สุทนต์ทั้งหลายนั้น คັນว่าพระตถาคตนิรพพานไปแล้ว รัมมอันนั้น หากเป็น **คุ**¹² สั่งสอนแก่สุทนต์ทั้งหลายแล ให้ไว้พระศาสนาสักกระบุงานบเทิน ก็เสมิ (เสมอ) ตั้งได้ให้วันของพระตถาคตเมื่อยังทวารมานั้นแล

ปุคละผู้มีผญา ปัตติบัติตามคำพระตถาคต ๒/๖/๒ (ฐ) แล มาสร้างแปงพุทธฐูป เจติยะ วิหານเป็นประธานตั้งไว้สักกระบุงานให้วันบคมรบ **อย่า** แออง¹³ ฟาเพ็งบารมี ปราณาเอาโลกิยะสุขแลโลกุตรสุขก็จักได้ตามคำมกคำปราณาแห่งตนแล

เป็นตั้งไฟอันมอดเสียแล้ว ปุคละผู้มีผญา เอาไม้อันตายอายุชัยแห่งมาตั้งไว้ จึงสีเอาไฟ¹⁴

ไนยะ¹⁵ นิง เป็นตั้ง ปุคละเอาเหล็กอันกล้า มาต่อยหिनเอาไฟนั้น

ไนยะนิง เป็นตั้งปุคละผู้ ๑ เอาแก้วหน่วยชื่อว่า **สุริยะพันธะ (กันตะ)** มาฮอง (รอง) แสงดาววัน ให้ติดเอาไฟ **จุด**¹⁶ ฝอย **หลัวฟีน**¹⁷ ให้ลุกยุ่งเฮือง จักกทำงานเป็น **อนันตคร**¹⁸ ให้แล้วประโยชน์แก่คนทั้งหลายหันแล

ไนยะนิง เป็นตั้งลำอ้อยมี **กก**¹⁹ หากขาดเสียแล้ว ปุคละผู้ก่อประโยชน์ **รด**²⁰ อันหอมหวานดั่งนั้น เอาปายมาตั้งไว้เหนือแผ่นดิน จึงแตกเป็นหน่อเป็นลำหวานมีใบก็คมนั้นแลด้วยแท้

อรหันต ๒/๗/๑ ชื่อว่า **โลกะสะมะปสี** คือว่า จักสว่างถึงในกาลเป็นพยายสแล ในเมื่อจุดตินั้นบมีเป็น ปักกัตติ (ปรกติ) เท่าเสียงกับใหม่ตั้งก่อสร้างเดียว²¹

พุทธศาสนายังเป็นดังขอบ **สระพัง**²² ตั้งไว้ฝนตกลง **พด**²³ ในสระชุ่มเย็น ดอกไม้ทั้งหลายมีดอกบัว ดอกอุปปะละ (อุบล) ดอกมณฑระ (ปทุมทริก) เป็นเค้า ก็เกิดมาแล

อุปมาในเมื่อขอบพระพุทธศาสนายังตั้งไว้ ภิกษุตนมีเพียรบูรสมพพานแท้ กทำวิปัสสนาให้มันก็ยัง จักได้ถึงอรหันต ท่อบมี**อิทธิทธิ**อันยิ่งแล

11 ธรรมแปดหมื่นสี่พันชั้น-ผู้ปริวรรต

12 ครู-ผู้ปริวรรต

13 ขำแยง-ผู้ปริวรรต

14 ฉบับของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม (๒๕๕๓) กล่าวถึงปรัชญาเพียงเรื่องนี้เรื่องเดียว และต่อด้วยเหตุการณ์พรรณนาเรื่องพระมหากัสสปะ นำอรุณคราฑไปไว้ภูกำฟ้า หน้า ๖๒.

15 นาย-ผู้ปริวรรต

16 จุด-ผู้ปริวรรต

17 หมายถึง ฟินไม้ไผ่

18 อนันตคุณ-ผู้ปริวรรต

19 หมายถึง ลำต้น

20 รส-ผู้ปริวรรต

21 ไม่พบในเนื้อหาในฉบับของหอสมุดแห่งชาติ และ ฉบับ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม

22 หนอง-ผู้ปริวรรต

23 หมายถึง เตือด. ในที่นี้น่าจะหมายถึง เกิดคลื่นฟอง, หนอง, ท่วม-ผู้ปริวรรต

ผิวว่า ไปได้ถึงในชาติอันนั้น เมื่อจุดติไปเกิดเป็นเทวดาได้ฟังธัมมเทศสนาแห่งธัมมกระริก (กถิก) เทวบุตร ก็ได้ถึงในสำนักนั้นแล ท่านทั้งหลายค่อยยกทำอย่างชาติเทิน

ดูราอาณน ปุชชายะ อะปุชา ปุคละบุชาพุทธรูป สาสนาพระตถาคตตั้งไว้ นั้น ได้ชื่อว่าปุคละผู้บูชา ได้ชื่อว่าบุชาแล อธิบายพระพุทธเจ้า ๒/๗/๒ (เส) สั้ง เส็ด²⁴ นี้ ภิกขุก็ตี สมณเณ²⁵ ก็ตี คน กระหัด²⁶ ก็ตี บ่ ปัตติบัตติตามคองธัมมคำสอนพระเจ้าตั้งไว้ นั้น ได้ชื่อว่าปุคละผู้บูชาได้ชื่อว่าทำ อะเนสนา ก็มอันบ่ชอบมา บูชา ชื่อว่าบ่ได้บูชา คั้นว่าปุคละทั้งหลายบัตติตามคองธัมมคำสอนอันชอบ แม่นว่าบ่มีสังบูชา ทอแต่มีอจึง ได้เลื่อมใส เชื่อบูรครแก้ว ๓ ประกานให้ไหว้แต่มีออันเปา (เปล่า) ก็ได้บูชาอันประเสียดยิ่งหั้นแล

สัพพัญญเจ้าสั่งมหาอาณนดั่งนั้นแล้ว จักทำอธิฐานไว้ ตาบไต²⁷ มหากัสสปปะเถระ ไปมาเอาอุ รังคราสไปไว้ต่อกับปิ่นนะศรีนั้น ไฟธาตุจงอย่าได้ไหม้องพระตถาคตเทิน อธิฐานแล้วนิพพานไปแล้ว เอา สัพพัญญเจ้าใส่ โทด²⁸ พระนม แต่งแปงแล้วชื้ออัน ท้าวพระยามหา กระสัด²⁹ แลคนทั้งหลายเจอะไฟใส่ก็บ่ ๒/ ๘/๑ ใหม่ มอดเสียเป็นหลายเทื่อหลายที

ยามนั้น มหากัสสปปะเถระเจ้า ลูก³⁰ จากเมืองเวสาลี มาฮอดพระพุทธเจ้ากทำปาฏิทาน ยืนตีนกำ ขวาวออกจากโถดแล้ว มหากัสสปปะเถระเจ้าโถมเอาใส่หัวไว้

ยามนั้น อุรังคราสหากห่อผ้ากัมพล มัดป้อมออกจากโถด ลงมาตั้งอยู่ฝามือเบื้องขวาแห่งมหากัส สสปะเถระเจ้า แล้วไฟธาตุนั้นหากลูกเป็นแปว (เปลว) โหมโถดสัพพัญญเจ้ายังแต่ธาตุทั้งมวล

ธาตุกระโปง (หัว) เกิดตักมหาพรหม (ขุฎิกการพรหม) เอาเมื่อไว้พรหมโลก

ธาตุเขี้ยวหมาแกง โทนะพราหมเอาแหล้มเกล้าเชื้องไว้ พระยาอินทาลักเอาหนีเมื่อไว้ในเมืองดาวติงสา

ธาตุตุก (ด้าม) มีด พระยานาคเอาเมื่อไว้เมืองนาค

สรีระธาตุพระเจ้าล้านนั้น สำท่อน่วยถั่วควาง (ควาง) สำทอเม็ดข้าวสารหัก สำทอเม็ดพินผักกาส³¹ พระยาอชาตสัตตเอาไปไว้ใน ๒/๘/๒ (แสด) ถ้ำสัตตบิณฑุกาพูนก็มีหั้นแล

24 เสรีจ-ผู้ปริวรรต

25 สามเณร-ผู้ปริวรรต

26 คฤหัสถ์-ผู้ปริวรรต

27 ตราบไต-ผู้ปริวรรต

28 โทศ-ผู้ปริวรรต

29 กษัตริย์-ผู้ปริวรรต

30 หมายถึง มาจาก

31 เม็ดพรรณผักกาด-ผู้ปริวรรต